

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARIYLA İLGİLİ LİSANSÜSTÜ TEZLER ÜZERİNE BİR İNCELEME*

AN INVESTIGATION ON GRADUATE THESES ABOUT SCHOOL COUNSELORS

Ebru TOSUN SÜMER**

Mehmet GÜVEN***

Öz

Bu çalışmanın amacı, okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili Türkiye’de yapılan lisansüstü tezleri inceleyerek bu alandaki araştırma eğilimlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda tam metin erişime açılmış YÖK Ulusal Tez Merkezi sisteminde kayıtlı lisansüstü tezler incelenmiş ve konuyla ilgili olarak 2000-2017 yılları arasında tamamlanan 56 yüksek lisans ve 5 doktora tezi araştırma kapsamına alınmıştır. Tezler incelenirken, araştırmacılar tarafından geliştirilen, tez türü, yıl, konu, araştırma yöntemi, çalışma grubu, çalışma grubu büyüklüğü ve istatistiksel teknikler gibi 7 farklı tema içeren bir "Tez İnceleme Formu" kullanılmıştır. Çalışmada lisansüstü tezler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kapsamında, içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, bu alandaki araştırmaların en fazla 2006 ve 2011 yılında yapıldığı, bunu 2007, 2010 ve 2014 yıllarının izlediği görülmektedir. Tezlerin çoğunluğunun betimsel araştırma türünde olduğu, bunu ilişkisel ve nitel araştırmaların takip ettiği görülmektedir. Çalışma gruplarının daha çok psikolojik danışmanlardan oluştuğu, bunu öğretmen ve sınıf rehber öğretmenlerinin izlediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma grubu büyüklüğünün 201-600 kişi arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca, bu tezlerde, en çok kullanılan istatistiksel teknikler, t testi, frekans, yüzde, ortalama, standart sapma ve ANOVA’dır. Tezlerde incelenen konuların sırasıyla, okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik düzeyi, mesleki doyum, öz yeterlik, kişilik özellikleri, mesleki roller, stres, psikolojik danışman algısı ve rehberlik programı olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Okul Psikolojik Danışmanları, Araştırma Eğilimleri, Doküman İncelemesi.*

Abstract

The aim of this study is to determine the research trends about school counselors by examining the graduate theses prepared in Turkey. For this purpose, full text accessible graduate theses in the system of Higher Education Council (YÖK) National Center for Thesis were examined and 56 master and 5 doctorate theses completed between 2000-2017 were covered in the research. While examining the theses, a "Thesis Review Form" developed by the researchers containing 7 different themes; thesis type, year, subject, research method, study group, study group size and statistical techniques, was used. In the study, graduate theses were examined using qualitative research methods using content analysis within the scope of the document review. According to the results obtained, it has been viewed that the researches in this area were made in 2006 and 2011 at most, followed by 2007, 2010 and 2014. It is observed that the majority of the theses are in the form of descriptive research followed by relational and qualitative researches. It was concluded that, the study groups were formed mainly by counselors followed by teachers and classroom guidance teachers. The group sizes were observed to concentrate between 201-600 people. Moreover, the most commonly used statistical techniques in those theses were t test, frequency, percentage, mean, standard deviation and ANOVA. In the theses, it has been seen that the most studied subjects were about the burnout level of school counselors, professional satisfaction, self-efficacy, personality traits, professional roles, stress, counselor perception and guidance program, respectively.

Key Words: *School Counselors, Research Trends, Document Review.*

1. GİRİŞ

20. yüzyılda eğitim, birçok etkenden dolayı amaç ve işlev yönünden değişmiştir. Sosyo-kültürel, ekonomik ve teknolojik değişmelerin hızlı olması, bilim alanındaki yeni buluşlar ve gelişmeler, demokratikleşme ve insan haklarındaki gelişmeler, eğitimden beklentilerin artmasına neden olmuş ve geleneksel eğitim birey yararına değişmeye zorlanmıştır. Öğrenciye bilgi yükleyerek sadece zihinsel gelişime önem veren anlayış, yerini yeni bir eğitim anlayışına bırakmıştır (Yeşilyaprak, 2010, 2). Yaşamdaki hızlı değişiklikler, topluma kalifiye eleman yetiştirmekle görevli okulların çeşitlenmesini ve çoğalmasını gerektirmiştir. Ayrıca, hızla değişen iş dünyası ve işgücü; evlerde, okullarda ve toplumlarda şiddet; boşanma, intihar; madde bağımlılığı, bugün yüz yüze kalınan karmaşık zorlukların sadece birkaç örneğidir. Bunlar soyut saptamalar değil; gerçek ve öğrencilerin kişisel/sosyal, kariyer ve akademik gelişimi üzerinde

* Bu çalışma, 03-05 Mayıs 2018 tarihlerinde Ufuk Üniversitesinde gerçekleştirilen Uluslararası Kültür ve Bilim Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Uzm. Psikolojik Danışman, Bahçelievler Anadolu Lisesi, Ankara, ebrutosunsumer2009@gmail.com

*** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, mehmetguven@gazi.edu.tr

önemli bir etkiye sahip olan ve olmaya devam edecek etkenlerdir. (Gysbers ve Henderson, 2001). Hızlı gelişen bu değişimlere ayak uydurmak için ilkokuldan itibaren çocuklara rehberlik etmek bir zorunluluk haline gelmiştir (Yılmaz, Hamarta ve Aslan, 2016, 54-55).

Çağdaş eğitim, rehberliği merkeze alan bir anlayışı desteklemekte ve modern okulun bütün çalışmaları bu anlayışla düzenlenmektedir (Kepçeoğlu, 1989, 29). 20. yy'ın başında, devlet okullarının farklı ihtiyaçları, öğretmenler tarafından yaygın olarak yürütülen ve daha önce sunulanların ötesinde öğrencilere özel destek verilmesini gerektirmiştir (Schmidt, 1993). Okullarda öğrencilerin bu değişikliklere adapte olmaları ve sağlıklı büyüme ve gelişimleri için rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri daha da önem kazanmıştır.

Psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetlerini yürüten okul danışmanları, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak tüm öğrenciler, okul personeli, aileler ve topluluk üyeleriyle birlikte çalışır. Okul danışmanlığı programları, akademik başarı, önleme ve müdahale faaliyetleri, sosyal, duygusal ve kariyer gelişimine odaklanarak okul başarısını destekler (Campbell ve Dahir, 1997, 8).

Rehberlik hizmetleri ilk olarak Amerika'da mesleki rehberlik uygulamaları ile başlamış ve Türkiye'de rehberlik hizmetleri için ilk adım 1950'li yıllarda atılmıştır (Meşeci, 2010, 38). Başlangıçta, okullardaki PDR uygulamaları rehberlik konusunda bir süre hizmet içi eğitim görmüş öğretmenlerle sürdürülmüş ve daha sonra eğitim ve psikoloji dallarında çeşitli üniversiteleri bitirenler tam zamanlı rehberlik personeli olarak okullara atanmaya başlamıştır. X. Milli Eğitim Şurasında (1981), rehberlik personeli yetiştirme konusu ele alınmış ve bu şuranın PDR Lisans programlarının açılmasında önemli bir rolü olmuştur. Şura raporunda, rehberlik personelinin lisans düzeyinde, rehberlik sertifika programları ve mezuniyet sonrası eğitimlerle yetiştirilmesinin önemi vurgulanmıştır. PDR alanındaki ilk lisans programı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde açılan "Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik" programıdır (Meşeci, 2010, 36-38).

Yirminci yüzyılın başlangıcında ve yirmi birinci yüzyıla gelindiğinden beri, danışmanlık mesleği, okullardaki danışmanların rolünü belirlemeye ve açıklığa kavuşturmaya gayret etmiştir (Baker, 2000, Schmidt, 1999). Bu dönem boyunca, okul danışmanları, danışman öğretmenleri ve profesyonel dernekler, özellikle Amerikan Okul Danışmanları Birliği (ASCA), okullara danışman yerleştirme ve bu danışmanların yapması gereken temel işlevleri tanımlama amacı gütmüştür (Schmidt, Weaver & Aldredge, 2001, 3).

Türkiye'de de okul psikolojik danışmanlığı, psikolojik danışma ve rehberliğin en güçlü alanıdır. Bu alanın gelişmesiyle birlikte çalışanların sayısının artmasıyla meslek içinde ve toplumda alanın kavramlarının doğru anlaşılması, meslek etiğinin oluşturulması bir zorunluluk haline gelmiştir (Meşeci, 2010,36-37). Ebeveynler, öğretmenler, okul sistemleri, yöneticiler, öğrenciler ve diğer topluluk üyesi paydaşların okul psikolojik danışmanlarından sürekli yükselen beklentileri vardır (Rayle, 2006, 206). Bu nedenle Türkiye'de okul psikolojik danışmanları, kapsamlı rehberlik programları çerçevesinde eğitsel, mesleki, kişisel-sosyal, önleyici, iyileştirici, çare bulucu, kriz yönelimli, gelişimsel rehberlik çalışmaları yapmakta ve konsültasyon (müşavirlik) hizmetlerini yürütmekte ve böylece eğitim sürecinde önemli roller üstlenmektedirler.

Staton-Spicer ve Wulff (1984), bir çalışma alanını tanımlamanın en uygun şeklinin, o alanın araştırmalarını incelemek olduğunu, her disiplinin kendi ürünlerini periyodik olarak incelemesinin gerekli ve zorunlu olduğunu belirtmektedirler (Aktaran, Ozan ve Köse, 2014, 117). Son yıllarda farklı disiplin alanlarında güncel araştırma eğilimlerini belirlemeye yönelik çalışmalar arasında PDR alanıyla ilgili çalışmalara da rastlanmaktadır. Bunlara Güven, Kısac, Ercan ve Yalçın (2009), Seçer, Ay, Ozan ve Yılmaz (2014), Bilge ve Keldal (2016), Demirtaş Zorbaz, Kızıldağ ve Voltan Acar (2016), Güven, Aslan ve Akyol (2017), Güven, Özhan, Kaynak ve Demirbaş (2018), Güven ve Aslan, (2018) gibi çalışmalar örnek verilebilir. Bu çalışmalarda genellikle PDR alanında belli zaman dilimlerinde yayınlanmış dergiler, tezler ve makaleler incelenerek bu alandaki araştırma eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, sadece okul psikolojik danışmanları konusunda yapılan lisansüstü tezlerin araştırma kapsamına alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili lisansüstü tezlerin incelenmesinin araştırmalarda var olan yönelimi belirlemede, gelecek araştırmalara yol göstermede ve psikolojik danışman eğitimi konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. AMAÇ

Bu çalışmada 2000-2017 yılları arasında Türkiye'de Okul Psikolojik Danışmanlarıyla ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik ve yöntem açısından incelenerek araştırma yöneliminin ortaya konulması ve gelecek araştırmalara ışık tutması amaçlanmaktadır. Bu genel amaç çerçevesinde Ulusal Tez Merkezi resmi internet sitesinden 2018 yılı Şubat-Mart aylarında gerçekleştirilen taramada tam erişime açık

olan 56 yüksek lisans ve 5 doktora tezi araştırma kapsamında incelemeye alınmış ve aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır. Okul Psikolojik Danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin;

1. Tez türü
2. Yayın yılı
3. Çalışma grubu
4. Çalışma grubu büyüklüğü
5. Araştırma yöntemi
6. Kullanılan istatistiksel teknikler
7. Ele alınan konulara ilişkin dağılımları nasıldır?

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür. Araştırmada ulaşılan çalışmalar doküman incelemesi kapsamında ele alınmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi edinmemizi sağlayan yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 189). Bu çerçevede okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili olarak Türkiye’de yapılan lisansüstü tezler incelenmiştir.

3.2. Örneklem

Araştırmada, tam metin erişime açık olan YÖK Ulusal Tez Merkezi sisteminde kayıtlı lisansüstü tezler arasından okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili veya okul psikolojik danışmanlarının nasıl algılandıklarına ilişkin olması şartı taşıyan tezler inceleme kapsamına alınmıştır. Çalışmada inceleme konusuyla ilgili ve 2000-2017 yılları arasında yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezleri 26 Şubat- 24 Mart 2018 tarihleri arasında taranmıştır. Bu kapsamda toplam 61 tez örnekleme dahil edilmiş ve incelenmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Tezlerin incelenmesi sürecinde araştırmacılar tarafından geliştirilen “Tez İnceleme Formu” kullanılmıştır. Tez inceleme formu, tez tipi, tezin yılı, konusu, araştırma yöntemi, çalışma grubu, çalışma grubu büyüklüğü ve istatistiksel teknikler olmak üzere 7 farklı bölümden oluşmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde, nitel analiz tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2016, 242) göre, içerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın farklı değişkenler açısından incelenmesine dayalı yapılan analizler ve bu analizler sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Elde edilen bulgular frekans ve yüzde dağılımları ile tablolar halinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

Çalışmaların tez türüne göre elde edilen bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Tez Türüne Göre Elde Edilen Bulgular

Tez Türü	Frekans	Yüzde
Yüksek Lisans Tezi	56	91,8
Doktora Tezi	5	8,5
Toplam	61	100

Tablo 1’e göre okul psikolojik danışmanları ile ilgili yapılan araştırmaların, 56’sının yüksek lisans tezi (% 91,8) ve 5’inin doktora tezi (%8,1) olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili doktora tezlerine oranla yüksek lisans tezlerinin daha çok olması, yüksek lisans öğrencilerinin bu konuya daha ilgili olmasıyla açıklanabilir.

Tezlerin yayın yılına göre elde edilen bulgular tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Tezlerin Yayın Yılına Göre Elde Edilen Bulgular

Yıl	Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	Toplam	Yüzde
2000	1	-	1	1,6
2001	-	-	-	-
2002	-	-	-	-

2003	1	-	1	1,6
2004	-	-	-	-
2005	2	-	2	3,2
2006	8	-	8	13,1
2007	7	-	7	11,4
2008	3	-	3	4,9
2009	4	-	4	7
2010	6	-	6	9,8
2011	6	2	8	13,1
2012	2	-	2	3,2
2013	2	-	2	3,2
2014	5	1	6	9,8
2015	1	1	2	3,2
2016	5	-	5	8,1
2017	3	1	4	7
Toplam	56	5	61	100

Tablo 2 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin en fazla 2006(f=8) ve 2011(f=8) yılında, daha sonra da 2007 (f=7), 2010 (f=6) ve 2014 (f=6) yıllarında yapıldığı görülmektedir. 2001, 2002 ve 2004 yıllarında ise konuyla ilgili hiçbir tez çalışması yapılmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili araştırmaların özellikle 2006 yılından itibaren artış gösterdiği görülmektedir.

Çalışma gruplarına ilişkin elde edilen bulgular tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Araştırmaların Çalışma Gruplarına İlişkin Elde Edile Bulgular

Kategori	Frekans
Psikolojik Danışman (Rehber Öğretmen)	59
Öğretmen	12
Öğrenci	6
Sınıf Rehber Öğretmeni	8
Okul Yöneticisi	5
Veli	2
Üstün yetenekli öğrenciler	1
Üniversite Öğrencisi	1
Öğretim elemanı	1

Tablo 3 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin en fazla psikolojik danışmanlarla (f=59) yapıldığı ve bunu sırasıyla öğretmen (f=12), sınıf rehber öğretmeni (f=8), öğrenci (f=6), ve okul yöneticileriyle (f=5) yapılan çalışmaların izlediği görülmektedir. En az da üstün yetenekli öğrenciler (f=1), üniversite öğrencileri (f=1) ve öğretim elemanlarını (f=1) çalışma grubu olarak ele alan çalışmaların olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmaların büyük bir kısmı, sadece bir çalışma grubuyla değil, iki veya üç çalışma grubu ile yapılmıştır.

Tezlerde kullanılan araştırma türüne göre elde edilen bulgular tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Araştırma Türüne Göre Elde Edilen Bulgular

KATEGORİLER	Frekans	Yüzde	
Nicel	Betimsel	39	64
	İlişkisel	9	14,7
	Deneysel	1	1,6
	Nedensel Karşılaştırmalı	1	1,6
Nitel	8	13,1	
Karma (nitel+ nicel)	3	5	

Tablo 4’e göre okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili tezlerde kullanılan araştırma türlerinin 39’u (%64) betimsel, 9’u (%14,7) ilişkisel, 8’i (%13,1) nitel, 3’ü (%5) karma, 1’i (%1,6) nedensel karşılaştırmalı ve

yine 1'i (%1,6) deneyseldir. Bu bulgulardan hareketle konuyla ilgili en fazla nicel çalışmaların yer aldığı, bunu sırasıyla nitel çalışmaların izlediği söylenebilir.

Araştırmaların çalışma gruplarının büyüklüğüne ilişkin elde edilen bulgular tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Araştırmaların Çalışma Gruplarının Büyüklüğüne İlişkin Elde Edilen Bulgular

Kategoriler	Frekans	Yüzde
10-100	14	23
101-200	14	23
201-600	29	47,5
601-1000	2	3,2
1001+	2	3,2

Tablo 5 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili tezlerdeki çalışma grubu sayısı 201-600 arası 29 çalışma, 101-200 arası 14 çalışma, 10-100 arası 14 çalışma, 601-1000 ve 1001 ve üstü 2 çalışma olduğu görülmektedir. Çalışmaların daha çok nicel araştırma türünde olmasından dolayı çalışma grubu büyüklüğünün 201-600 arasında yoğunlaştığı düşünülmektedir.

Araştırmalarda kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Araştırmalarda Kullanılan İstatistiksel Tekniklere İlişkin Elde Edilen Bulgular

Kategoriler	Frekans	Kategoriler	Frekans
Ortalama/Standart sapma	31	LSD	1
Frekans/yüzde	31	Scheffe testi	11
t testi	39	Regresyon Analizi	1
Mann whitney U testi	19	Kolmogorov Smirnov Testi	5
Kruskal Wallis H Testi	21	Tukey Kramer Testi	4
Korelasyon Analizi	1	Levene Testi	2
Çoklu Regresyon Analizi	2	Tukey HSD Testi	1
ANOVA	38	Betimsel analiz	1
Levenes testi	3	Pearson Korelasyon Katsayısı	14
MANOVA	2	Z Testi	1
Ki kare	3	İçerik Analizi	7

Tablo 6'e göre okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan araştırmalarda en fazla t testi (f=39), ANOVA (f=38), Ortalama/Standart sapma (f=31), frekans/yüzde (f=31), Kruskal Wallis H Testi (f=21), Mann whitney U testi (f=19), Pearson Korelasyon Katsayısı (f=14), Scheffe testi (f=11) ve içerik analizi (f=7) kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmalarda Korelasyon Analizi, LSD, Regresyon Analizi, Tukey HSD Testi, Betimsel analiz ve Z testinin en az kullanılan teknikler olduğu görülmektedir.

Tezlerin konu dağılımına ilişkin elde edilen bulgular tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Tezlerin konularına ilişkin bulgular

Kategoriler	Frekans	Kategoriler	Frekans
Tükenmişlik	8	Rehberlik etkinlikleri	1
Mesleki doyum	6	Siber zorbalık	1
Öz yeterlik	5	Üstün yetenekliler	1
Kişilik özellikleri	4	Destek eğitim odaları	1
Mesleki roller	3	Seçmeli dersler	1
Stres	3	Epistemik otorite	1
Rehberlik programı	3	Özel gereksinimli öğrenciler	1
Psikolojik danışman algısı	3	Rehberlik hizmetleri	1
Yıldırma davranışları	2	Hemşirelik mesleği	1
Duygusal zeka	2	Eş zamanlı görevlendirme	1
Kaynaştırma eğitimi	2	Konsültasyon	1
Benlik saygısı	2	Yönlendirme	1
Liderlik	2	Özel eğitim	1

Kaygı	1	Kapsamlı psk. dan. ve rehberlik programı	1
Mesleki yetkinlik	1	Yaratıcı düşünme	1
Kişilerarası ilişkiler	1	Krizle müdahale	1
Mesleki benlik saygısı	1	Otomatik düşünce	1
Mesleki beklenti	1	Yöneltilme yönergesi	1
Etkin öğrenme	1	Hizmetiçi eğitim	1
Okul iklimi	1	Mesleki etkinlik	1

Tablo 7 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanlarının kendileri ile ilgili yapılan araştırmalarda, en fazla çalışılan kavramın tükenmişlik (f=8) olduğu ve bunu, mesleki doyum (f=6), öz yeterlik (f=5), kişilik özellikleri (f=4), mesleki roller (f=3), stres (f=3), rehberlik programı (f=3) ve öğretmen, öğrenci ve okul yönetiminin psikolojik danışmanı ve rehberlik servisini algılamaları ile ilgili çalışmaların (f=3) izlediği görülmektedir. Psikolojik danışmanlardan beklentilerin fazla olması ve kendi mesleki rolleriyle ilgili algıların farklı olmasından dolayı araştırmaların daha çok okul danışmanlarının kendileriyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

2000-2017 yılları arasında okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili Türkiye’de yapılan lisansüstü tezleri inceleyerek araştırma eğilimini belirlemeye yönelik yapılan bu araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerin 56’sı (%91,8) yüksek lisans, 5’i (%8,1) doktora tezidir. Bu konu ile ilgili yapılan doktora tezlerinin azlığı dikkat çekmektedir. Güven, Aslan ve Akyol (2017) tarafından yapılan araştırmada 2000-2016 yılları arasında Türkiye’de PDR alanında yapılan 255 doktora tezi incelenmiştir. PDR alanında yapılan doktora tezlerinin sayısı fazla iken yapılan araştırmada ise okul psikolojik danışmanları ile ilgili yapılan doktora tez sayısı az bulunmuştur. PDR alanıyla ilgili çalışmaları inceleyen diğer araştırmalara bakıldığında daha çok alanla ilgili makalelerin incelendiği görülmektedir. Seçer, Ay, Ozan ve Yılmaz (2014) tarafından yapılan çalışmada 2007-2011 yılları arasında kapsayan beş yıllık süre içerisinde ULAKBİM veri tabanı ve rehberlik ve psikolojik danışma alanında yayın yapan toplam 24 dergi analiz kapsamına alınmış ve bu dergilerde yayınlanan toplam 250 makale incelenmiştir. Güven, Kısaç, Ercan ve Yalçın (2009) ise Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisinin ilk 30 sayısında yayınlanan makaleleri incelemişlerdir. Güven ve Aslan (2018), 2012-2016 yılları arasında Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında Türkiye’deki dergilerde yayınlanan makaleleri inceleyerek bu alandaki araştırma eğilimlerini belirlemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda 23 dergi ve bu dergilerde yayınlanan 441 makale analiz kapsamına alınmıştır.

Araştırmada tezlerin yayınlandığı yıllara bakılmış ve okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin en fazla 2006 yılında (f=8) ve 2011 yılında (f=8), daha sonra da 2007 (f=7), 2010 (f=6) ve 2014 (f=6) yıllarında yapıldığı görülmektedir. 2001, 2002 ve 2004 yıllarında ise konu ile ilgili hiçbir tez çalışması yapılmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Konuyla ilgili tezlerin özellikle 2006 yılından sonra yaygınlaştığı görülmektedir. Güven, Aslan ve Akyol’un (2017) çalışmasında incelenen tezlerin neredeyse yarısının son beş yıl içerisinde (2011-2016) yapıldığı bulgusu da bunu desteklemektedir.

Çalışmada incelenen tezlerdeki çalışma grubu büyüklüğü incelendiğinde, çalışma grubu sayısı 201-600 arası 29 çalışma, 101-200 arası 14 çalışma, 10-100 arası 14 çalışma, 601-1000 ve 1001 ve üstü 2 çalışma olduğu görülmektedir. Seçer ve ark. (2014) tarafından yapılan çalışmada en fazla tercih edilen çalışma grubu büyüklüğünün 301-1000 arası (f=109) olduğu; Güven ve Aslan (2018) tarafından yapılan çalışmada en fazla tercih edilen çalışma grubu büyüklüğünün 301-600 arasında olduğu; Güven, Aslan ve Akyol (2017) tarafından yapılan çalışmada en fazla çalışma grubu büyüklüğünün 301-600 arası olduğu görülmektedir. Literatürdeki diğer çalışmalarda da görüldüğü üzere alanda tercih edilen çalışma grubu büyüklükleri genellikle 300 ve üzeri aralıkta yer almaktadır. İncelenen tez ve makalelerin daha çok nicel çalışmalar olmasından dolayı, çalışma grubu büyüklüğünün daha çok 300 ve üstü olduğu söylenebilir.

Araştırma yöntemine bakıldığında, okul psikolojik danışmanları ile ilgili tezlerin 39’u betimsel, 9’u ilişkisel, 8’i nitel, 3’ü karma, 1’i nedensel karşılaştırmalı ve deneyseldir. Seçer ve ark. (2014) tarafından yapılan rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanındaki 250 makalenin incelendiği çalışmada, makalelerin %93,6’sının; Ozan ve Köse (2014) tarafından yapılan eğitim programları ve öğretimi alanındaki 380 makalenin incelendiği çalışmada makalelerin %89,5’inin; Erdem (2011) tarafından yapılan eğitim bilimleri alanındaki 314 makalenin incelendiği çalışmada makalelerin %79’unun araştırma-inceleme türündeki çalışmalar olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırma-inceleme türündeki çalışmaların Seçer ve ark. (2014)

tarafından yapılan çalışmada makalelerin %89.6'sının nicel ve %67.6'sının nicel araştırmaya dayalı olan betimsel çalışmalar olduğu; Güven ve Aslan'ın (2018) yaptıkları çalışmada, incelenen makalelerin 415'inin (%94.2) araştırma-inceleme türünde olduğu; Güven, Aslan ve Akyol (2017) tarafından yapılan çalışmada en yoğun olarak kullanılan araştırma türünün nicel araştırmalar olduğu; Güven, Özhan, Kaynak ve Demirbaş (2018) tarafından yapılan çalışmada, araştırma türü olarak oldukça büyük oranda araştırma/inceleme makalesi olduğu (94.6 %) görülmektedir. Daha çok var olan durumu ortaya koymaya dönük nicel araştırmaya dayalı olan ilişkisel ve betimsel çalışmaların yapıldığı, deneysel çalışmaların çok fazla yer almadığı görülmektedir. Yapılan çalışmada nicel araştırmalarda betimsel tarama modelinin daha çok kullanıldığı sonucuna ulaşılmış ve bu sonucun literatürle uyumlu olduğu görülmüştür.

İncelenen tezlerde istatistiksel teknikler olarak en fazla t testi (f=39), ANOVA (f=38), ortalama/standart sapma (f=31), frekans/yüzde (f=31), Kruskal Wallis H Testi (f=21), Mann Whitney U testi (f=19), Pearson Korelasyon Katsayısı (f=14), Scheffe testi (f=11) ve içerik analizi (f=7) kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Seçer ve ark. (2014) tarafından yapılan çalışmada en çok kullanılan analiz tekniğinin ortalama/standart sapma olduğu (f=104), bunu sırasıyla ANOVA (f=82) ve korelasyon analizinin izlediği; Selçuk ve ark.(2014) tarafından yapılan çalışmada ise en fazla kullanılan istatistiksel tekniğin frekans/yüzde (f=88) olduğu ve bunu ANOVA (f=83) ve t-testinin (f=70) izlediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Güven, Aslan ve Akyol (2017) araştırmasında tezlerde kullanılan analizlerden betimleyici istatistikler, t testi, ANCOVA, MANOVA ve MANCOVA testlerinin kullanımı oransal olarak giderek azalırken ANOVA, korelasyon ve regresyon analizinde artış olduğu görülmüştür. Yukarıdaki çalışmalarda da görüldüğü gibi literatürdeki araştırmalarda yoğunlukla betimsel ve farklılığı belirlemeye yönelik istatistiklerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durumun literatürdeki araştırmaların büyük bir çoğunluğunun betimsel çalışmalar olduğu sonucuyla tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Okul psikolojik danışmanlarının kendileriyle ilgili yapılan araştırmalarda, en fazla çalışılan kavramın tükenmişlik (f=8) olduğu ve bunu, mesleki doyum (f=6), öz yeterlik (f=5), kişilik özellikleri (f=4), mesleki roller (f=3), stres (f=3), rehberlik programı (f=3) ve öğretmen, öğrenci ve okul yönetiminin psikolojik danışma ve rehberlik servisini algılamalarıyla ilgili çalışmaların (f=3) izlediği görülmektedir. Güven ve Aslan (2018) tarafından yapılan çalışmada, incelenen makalelerin büyük çoğunluğunun kişisel-sosyal rehberlik konu alanı (f=525, %78,7) içerisinde yer aldığı, bunu sırasıyla eğitsel rehberlik (f=61, %9,1), psikolojik danışma (f=48, %7,4), mesleki rehberlik (f=17, %2,5) ve aile-evlilik konu alanlarının (f=16, %2,3) izlediği görülmektedir. Araştırmalar kapsamında işlenen konuların daha çok psikolojik danışmanın yeterlikleri ve görevleriyle ilgili konulardır. Okul psikolojik danışmanların nasıl algılandıklarına yönelik çalışmaların artmasının okul psikolojik danışmanlarına dönüt sağlaması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, 2000-2017 yılları arasında, Türkiye'de okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik ve yöntem açısından incelenerek araştırma yöneliminin ortaya konulması ve gelecek araştırmalara ışık tutması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin büyük çoğunluğu yüksek lisans tezleridir. Doktora tezlerinin çok az olduğu dikkat çekmektedir.
2. Konuyla ilgili tezlerin daha çok 2006 ve 2011 yılları arasında yapıldığı, 2001, 2002 ve 2004 yıllarında ise konu ile ilgili hiçbir çalışma yapıldığı görülmüştür.
3. Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin çalışma grubu daha çok psikolojik danışmanlardan oluşmaktadır. Bunu, sırasıyla öğretmen, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul yöneticilerinin izlediği görülmektedir.
4. Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin çalışma grubu büyüklüğünün daha çok 201-600 kişi arasında yoğunlaştığı görülmektedir.
5. Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin araştırma türünün daha çok betimsel, sırasıyla ilişkisel, nitel, karma, nedensel karşılaştırmalı ve deneysel olduğu görülmektedir.
6. Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerin çoğunluğunda t testi, ANOVA, ortalama/standart sapma, frekans/yüzde, Kruskal Wallis H Testi, Mann Whitney U testi, Pearson Korelasyon Katsayısı, Scheffe testi ve içerik analizinin kullanıldığı bulgusuna ulaşılmıştır.
7. Okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili yapılan tezlerde en fazla çalışılan kavramın tükenmişlik olduğu ve bunu, mesleki doyum, öz yeterlik, kişilik özellikleri, mesleki roller, stres, rehberlik

programı ve öğretmen, öğrenci ve okul yönetiminin psikolojik danışmanı ve rehberlik servisini algılamaları ile ilgili çalışmaların izlediği görülmektedir.

Yukarıda belirtilen sonuçlar doğrultusunda okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili çalışma yapmak isteyen araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

1. Konuyla ilgili çok az doktora tezi olduğu görülmüştür. Bu nedenle konuyla ilgili doktora tez çalışmalarına daha çok yer verilebilir.
2. Yapılacak araştırmalarda araştırmacılar, istatistiksel tekniklere ilişkin bilgilerini artırarak diğer analiz tekniklerinin yanı sıra doküman analizi ve meta analiz gibi analiz tekniklerini de kullanabilirler.
3. Okul psikolojik danışmanlarının okul yöneticileri, öğretmenler, öğrenciler ve ebeveynler tarafından nasıl algılandıklarına dair araştırmalar daha çok yapılabilir ve böylece gelecekte mesleki kavramlar ve alınması gereken kararlar konusunda katkı sağlanabilir.
4. Bu çalışmada sadece konuyla ilgili lisans üstü tezler incelenmiştir. Araştırmaların yıllara bağlı eğiliminin daha ayrıntılı olarak görülebilmesi adına bu konudaki makaleler, bildiriler ve araştırma raporları da incelenebilir.
5. Türkiye’de okul psikolojik danışmanlarıyla ilgili çalışma yapacak araştırmacılara kültürler arası karşılaştırmalara dayalı çalışmalar yapmaları da önerilebilir.
6. Okul psikolojik danışmanlarının karşılaştıkları zorlukları ortaya koymaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
7. Okul psikolojik danışmanlarının profesyonel gelişimlerinde mevcut durumu ortaya çıkaracak çalışmalar yapılabilir.
8. Okul psikolojik danışmanlarının kapsamlı gelişimsel rehberlik kapsamında hesap verilebilirlik boyutunda, algılarını ve uygulamalarını belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Baker, S. B. (2000). *School counseling for the twenty-first century*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Campbell, C. A. & Dahir, C. A. (1997). *Sharing the vision: The national standards for school counseling programs* (p.17). Alexandria, VA: American School Counselor Association.
- Demirtaş Zorbaz, S., Kızıldağ, S. & Voltan Acar, N., (2016). Türkiye’de üniversitelerde lisansüstü düzeyde yapılan grup çalışmalarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), s. 1765-1784.
- Erdem, D. (2011). Türkiye’de 2005-2006 yılları arasında yayımlanan eğitim bilimleri dergilerindeki makalelerin bazı özellikler açısından incelenmesi: Betimsel bir analiz. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(1), s. 140-147.
- Güven, M., Kısacık, İ., Ercan, L. & Yalçın, İ. (2009). Türk psikolojik danışma ve rehberlik dergisinde yayımlanan makalelerin çeşitli özellikler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), s. 80-87.
- Güven, M., Özhan, M. B., Kaynak, S. & Demirbaş, N. K. (2018). Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi ile Journal of Counseling Psychology’deki Araştırma Eğilimleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49).
- Güven, M., Aslan, B. & Akyol, E. (2017). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik alanında yapılan doktora tezlerinin incelenmesi (2000-2016) *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6 (3), s. 136-147.
- Güven, M. & Aslan, A. M. (2018). Psikolojik danışma ve rehberlik alanında Türkiye’deki bilimsel dergilerde yayımlanan makaleler üzerine bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), s. 593-604.
- Gysbers, N. C. (2001). School guidance and counseling in the 21st century: Remember the past into the future. *Professional School Counseling*, 5(2), s. 96-106.
- Keldal, G. & Bilge, F. (2016). Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Alanında Karma Yöntemli Araştırmalar: Bir İçerik Analizi Çalışması, Ö. Demirel & S. Dinçer (Ed.), *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı* içinde (s. 643-654). Ankara: Pegem Akademi.
- Kepeçoğlu, M. (1989). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Meşeci, F. (2010). Rehberliğin doğuşu ve gelişmesi. Gazioglu, E. & İlgar, Ş. (Ed.), *Öğretmen ve Öğretmen Adayları için Rehberlik* içinde (s. 24-38). Ankara: Pegem Akademi.
- Ozan, C. & Köse, E. (2014). Eğitim programları ve öğretim alanındaki araştırma eğilimleri. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), s. 116-136.
- Rayle, A. (2006). Do school counselors matter? Mattering as a moderator between job stress and job satisfaction. *Professional School Counseling*, 9(3), s. 206-215.
- Schmidt, J. J., Weaver, F. S. & Aldredge, A. L. (2001). Perceptions of School Counselor's Role and Satisfaction by Newly Hired Counselors and Principals in Eastern North Carolina.
- Schmidt, J. J. (1993). *Counseling in schools: Essential services and comprehensive programs*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Schmidt, J. J. (1999). *Counseling in schools: Essential services and comprehensive programs* (3rd ed.). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Seçer, İ., Ozan, C., Ozan, C. & Yılmaz, Y. B. (2014). Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki araştırma eğilimleri: bir içerik analizi.
- Yeşilyaprak, B. (2010). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H., Arslan, C. & Hamarta, E. (2016). *Öğretmen adayları için rehberlik*. Konya: Çizgi Kitabevi.